

Anna Jagiełło-Szostak

Zwycięstwo Ruchu Europa Teraz! w przedterminowych wyborach parlamentarnych w Czarnogórze

Przedterminowe wybory parlamentarne w Czarnogórze, które odbyły się 11 czerwca 2023 r., nie wyłoniły zdecydowanego zwycięzcy. Dwa najsilniejsze ugrupowania – Ruch Europa Teraz! (*Pokret Evropa Sad!*, PES) Milojko Spajicia oraz koalicja Lista Razem! O przyszłość należną Tobie (*Zajedno! Za Budućnost koje Ti pripada*, DPS, SD, DUA, LP), której przewodzi Demokratyczna Partia Socjalistów z nowym liderem Danijelem Živkovićem na czele – uzyskały bardzo zbliżone rezultaty, co może oznaczać niestabilność na scenie politycznej i kłopoty z uformowaniem większości parlamentarnej.

Tło wyborów. Frekwencja wyborcza podczas szóstych (od 2006 r.) wyborów parlamentarnych wyniosła 56,2%¹ wobec spodziewanych ponad 70%. Mniejsze zainteresowanie wyborami może wynikać m.in. ze zmęczenia społeczeństwa czwartymi wyborami (samorządowe, prezydenckie – dwie tury, parlamentarne) w przeciągu ostatnich siedmiu miesięcy, a także z trwającego już sezonu turystycznego.

Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR) oceniło, że wybory, pomimo kryzysu instytucjonalnego związanego z trwającymi od sierpnia 2022 r. problemami z uformowaniem rządu, były zgodne z demokratycznymi standardami i transparentne. Podczas wyborów doszło jednak do pewnych incydentów, takich jak: przedwczesne zamknięcie komisji wyborczej, próby wyniesienia kart do głosowania korespondencyjnego oraz presja telefoniczna i namawianie do głosowania na odpowiednich kandydatów. Według danych czarnogórskiej policji przed wyborami do 165 różnych instytucji (szkół, przedszkoli, urzędów) wysłane zostały wiadomości z pogrózkami o podłożeniu materiałów wybuchowych, ale okazały się one fałszywe. Incydenty nie miały istotnego wpływu na przebieg głosowania.

W kampanii poruszano tematy społeczne i ekonomiczne, ale nie podejmowano drażliwych kwestii tożsamościowych, etnicznych, spraw wspólnot wyznaniowych ani też relacji z sąsiadami, tj. tematów, które mocno wpływają na polaryzację społeczeństwa. Czarnogóra jest zróżnicowana pod względem etnicznym – Czarnogórcy stanowią 44,98%, a do najliczniejszych grup należą: Serbowie 28,73%, Boszniacy 8,65%, Albańczycy 4,9%, Muzułmanie 3,31% i Chorwaci 0,97%, co ma również wpływ na ich preferencje wyborcze.

Wyniki wyborów. Według Centrum Monitoringu i Badań (*Centar za monitoring i istraživanje*, CEMI)² Ruch Europa Teraz! Milojko Spajicia³ zdobył 25,6% głosów, czyli 24 mandaty w 81-osobowym parlamencie. PES zapewnił sobie dobrą pozycję startową w wyborach parlamentarnych poprzez zwycięstwo Jakova Milatovicia w wyborach prezydenckich (zob. „Komentarze IEŚ”, nr 827), ale też osiągnął sukces w wyborach samorządowych z 2022 r. wraz z obsadzeniem Olivera Injac na stanowisku burmistrzyny Podgoricy. Po ogłoszeniu pierwszych wyników głosowania lider PES zapowiedział, że po przeprowadzeniu w najbliższych dniach wewnętrzpartyjnych konsultacji określi jasne stanowisko w sprawie powołania nowego rządu. Wyniki głosowania pokazują jednak, że mimo formalnego zwycięstwa w wyborach PES będzie zmuszony pójść na kompromis w formowaniu większości parlamentarnej. Koalicja Razem! O przyszłość należną Tobie zdobyła 23,2% głosów, czyli 21 mandatów. Partia DPS byłego lidera i prezydenta Milo Đukanovicia po raz pierwszy od 20 lat nie będzie najsilniejszym ugrupowaniem i zapewne pozostanie w opozycji. W porównaniu z wyborami z 2020 r. DPS straciła 9 mandatów. Obecnym liderem

¹ Frekwencja podczas wyborów parlamentarnych w 2020 r. wyniosła 76,7%.

² *Rezultati na osnovu svih biračkih mjesta*, <https://www.izbori.cemi.org.me/#/> [13.06.2023].

³ Od grudnia 2020 do kwietnia 2022 r. lider PES pełnił funkcję ministra finansów i opieki społecznej w rządzie Zdravko Krivokapicia.

DPS jest Danijel Živković, a w skład koalicji wyborczej na czele z DPS wchodziły partie, z którymi ugrupowanie to tworzyło rząd przed wyborami w 2020 r., tj. Partia Socjaldemokratyczna (*Socijaldemokrate Crne Gore*, SD), Demokratyczna Unia Albańczyków (*Demokratska unija Albanaca*, DUA) oraz Partia Liberalna (*Liberalna partija*, LP).

Proserbska koalicja O przyszłość Czarnogóry (*Za budućnost Crne Gore*, ZbCG, razem z partiami NSD, DNPCG, RP)⁴ uzyskała 14,7% głosów, co przełoży się na 13 mandatów. Przed wyborami widoczny był rozłam wśród partii serbskich. Andrija Mandić i Milan Knežević pozostali razem w koalicji ZbCG i dostali się do parlamentu. Pozostałe partie proserbskie: Ruch na rzecz zmian – po pierwsze Czarnogóra – Nebojša Medojević – Reformy ratujące kraj (*Pokret za promjene – prvo Crna Gora – Nebojša Medojević – Reforme za spas zemlje*) oraz Sprawiedliwość dla Wszystkich! (*Pravda za Sve!*) Vladimira Leposavicia nie uzyskały mandatów.

Z kolei koalicja Aleksa i Dritan – Liczy się odwaga! (*Aleksa i Dritan – Hrabro se broji!*), na czele z Aleksą Bečićem z Demokratycznej Czarnogóry (*Demokratska Crna Gora*, DCG) i Dritanem Abazoviciem, premierem i przewodniczącym ruchu obywatelskiego Zjednoczona Akcja Reform (*Ujedinjena reformska akcija*, URA), zyskała zaufanie 12,5% wyborców i zdobyła 11 mandatów w parlamencie. Próg wyborczy przekroczyła także koalicja centrolewicowej Socjalistycznej Partii Narodowej (*Socijalistička narodna partija*, SNP) i proserbskiego DEMOS (*Demokratski savez*) z dwoma mandatami i 3,1% poparcia.

Listy mniejszościowe zdobyły 10 miejsc w parlamencie, co można określić jako ich zwycięstwo. Jasne! – Partia Boszniaków (*Jasno je! – Bošnjacka stranka*, BS) Ervina Ibrahimovicia osiągnęła najlepszy wynik, tj. 7,1% głosów, i zapewniła sobie sześć mandatów. Dwóch deputowanych uzyskało Forum Albańskie (*Albanski Forum*, AF) z 1,9% poparcia, jeden przedstawiciel przypadł Sojuszowi Albańskiemu (*Albanska Alijansa*, AA) z 1,5% poparcia oraz Chorwackiej Inicjatywie Obywatelskiej (*Hrvatska građanska inicijativa*, HGI) z 0,7% głosów wyborców.

Wnioski

- Kwestia przyszłej koalicji rządowej pozostaje otwarta i niepewna. Najczęściej wskazywaną i możliwą koalicją mogłaby być PES z koalicją Aleksa i Dritan oraz partie mniejszościowe. Jednak tuż po zakończeniu głosowania w wyborach parlamentarnych PES stanowczo wykluczył możliwość współpracy z URA. URA udzieliła poparcia pochodzącego z PES prezydentowi J. Milatoviciowi w drugiej turze wyborów prezydenckich z kwietnia 2023 r., ale afera przed wyborami parlamentarnymi może zaważyć na relacjach pomiędzy ugrupowaniami. Premier D. Abazović nalegał na zbadanie powiązań biznesowych Milojko Spajicia, lidera PES, z aresztowanym w Czarnogórze południowokoreańskim „królem kryptowalut” Do Kwonem. W odpowiedzi PES stwierdził, że jest to przedwyborczy „spisek polityczny”.
- Inną możliwą koalicją mogłaby być współpraca PES z DCG, SNP-DEMOS i partiami mniejszościowymi, jednak wówczas DCG musiałaby zerwać współpracę z URA.
- Koalicja PES, DPS i mniejszości narodowych z jednej strony stanowiłaby mocną i stabilną koalicję o podobnych dążeniach w polityce zagranicznej, jednak z drugiej strony DPS ma słaby potencjał koalicyjny ze względu na afery korupcyjne i oskarżenia o pogorszenie sytuacji ekonomicznej w państwie, a dodatkowo zaraz po zakończeniu głosowania w wyborach parlamentarnych M. Spajić wykluczył koalicję z DPS.
- Teoretycznie możliwa jest także koalicja PES, proserbskiej ZbCG i partii mniejszościowych. Członkowie ZbCG (m.in. Andrija Mandić z DF) wsparli w drugiej turze wyborów prezydenckich J. Milatovicia, zachęcając ludność serbską do głosowania na niego. Sam PES z M. Spajiciem na czele nie zaprzeczył możliwości stworzenia takiej koalicji. Jednak pomiędzy partiami istnieją duże różnice ideologiczne, które w praktyce mogą być nie do pogodzenia. Dotyczą one m.in. kluczowych kwestii polityki

⁴ W skład koalicji wchodziły: Nowa Serbska Demokracja (*Nova srpska demokratija*, NSD), Demokratyczno-Narodowa Partia Czarnogóry (*Demokratska narodna partija Crne Gore*, DNP), Partia Pracy (*Radnička partija*, RP).

zagranicznej, do których należą: członkostwo Czarnogóry w NATO, dostosowanie polityki zagranicznej do porządku UE i kwestia uznania Kosowa.

- Jeżeli rząd utworzy PES, to w polityce wewnętrznej w pierwszej kolejności spodziewane będą reformy gospodarcze i walka z wysoką inflacją. Celem będą także: polepszenie sytuacji społeczno-ekonomicznej obywateli (wyższa płaca minimalna i emerytury), reforma prawno-instytucjonalna, kwestia migracji obywateli Czarnogóry. W polityce zagranicznej należy spodziewać się euroatlantyckiego kursu i przyspieszenia integracji z UE, co pokazał wybór przez proeuropejskie PES i listę Razem! O przyszłość należną Tobie (z DPS) ugrupowań z dwoma najlepszymi wynikami. W ocenie samej UE polityka zagraniczna Czarnogóry jest w całości spójna ze stanowiskiem UE.